

Ali Alpar:

TÜBA kurulduğu yıllarda ben Ankara’da, Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde hocaydım. TÜBA’nın kuruluşu 1993’tür. Aynı zamanda, 1992 sonunda galiba, Süleyman Demirel – Erdal İnönü hükümeti döneminde TÜBİTAK yönetiminde bir değişiklik oldu; o hükümet döneminde Tosun Terzioğlu TÜBİTAK başkanı oldu. TÜBİTAK 1960’lardaki, ilk kuruluş yıllarındaki Bilim Kurulu sisteminden kısmen uzaklaşmış bir yönetim kuruluşuyla yönetilir olmuş idi, oradan yeniden Bilim Kurulu’na dönüldü. Tosun Terzioğlu’nun TÜBİTAK başkanlığı aynı zamanda TÜBA’nın da kuruluş yıllarıdır. Orada Tosun Terzioğlu’nun özellikle çok önemli bir işlevi, TÜBA’nın kurucu motoru diyelim, Tosun’du. Orada da, ona imkân veren siyasi konjonktür de Erdal İnönü’nün başbakan yardımcısı olmasıydı. Çünkü Erdal İnönü kendisi önde gelen bir fizikçi olarak, dünyanın birçok önemli yerini bilen, oralarda çalışan birisi olarak, kurumlaşmış, gelişmiş bilim kurumlarının olduğu ülkelerde akademilerin rolünden haberdar birisiydi ve Türkiye’de bunun kurulmasını destekliyordu. Bu fikrin başka bir destekçisi de Feza Gürsey. Feza Bey’i 1992’de kaybettik. Yani Türkiye’nin bizden önceki kuşakta, bizim hocalarımızın kuşağındaki önde gelen bilim insanları, içlerinden bazılarında Türkiye’de bir akademi kurulması fikri vardı, onlardan biri de başbakan yardımcısı oldu. O bu işe, Türkiye’nin bir akademi kurması işine ivme kazandırdı.

Ali Alpar:

Türkiye’nin gerek bilim kurumları gerek demokrasi kültürü ve hükümetle ihtisas kurumlarının ilişkileri açısından fazla bir tarihi tecrübesi yok. İtalya’da, İngiltere’de, Fransa’da 300-400 yıllık, Rusya’da, Almanya’da, geçmişi olan akademiler, ondan sonra ondokuzuncu yüzyıldan itibaren başka birçok yerde daha var olan akademiler Türkiye için bir yenilikti. Ve o yıllarda büyük bir hızla kuruldu. Çünkü siyasi konjonktür müsaitti ve siyasi konjonktürün ne kadar müsait kalacağı da belli değildi.

Ayşe Erzan:

Tosun Terzioğlu’nun TÜBİTAK’ın başına geldiği nokta çok önemlidir. Çünkü o zamana kadar varla yok arası, Türkiye’de araştırmayı destekleme ve bunu uluslararası düzeye çıkarma endişesi olmayan, ne yaptığı belli olmayan bir kurumdu. Bir dergi çıkarırdı, Bilim ve Teknik dergisi, o 40 bin satardı ve ben bunu çok takdir ederdim, ama çok düşük düzeyli bir içeriği vardı... Tosun Terzioğlu geldiğinde, “Konferanslar düzenleyeceğiz,” yani “Yurtdışından belli alanların önde gelen fizikçilerini, diğer bilim insanlarını davet ederek workshop’lar düzenleyelim,” dedi. Benim de aklımda öyle bir workshop vardı. 1991 yazında, Teknik Üniversite’nin Maçka kampüsünde bir konferans salonu vardır, orada düzenleyebiliriz, insanları davet edebiliriz. Bunu nasıl

Arka plan yapacağız? “Bir formu var mı?” diye telefon ettim Tosun Bey’e, nasıl başvuracağız? “NATO yaz okullarının formlarından bir tane bul, onu Türkçeye çevir, doldur, gönder,” dedi. Elimde vardı o formlardan. O şekilde Tosun Terzioğlu’nun başlattığı yaz okulları dizisinin birincisini yapmış oldum istatistiksel fizik konusunda. Çok da güzel bir toplantıydı gerçekten. *Crème de la crème* bir konuşmacı grubu vardı. Sonra bunları devam ettirdik. Tosun Terzioğlu hakikaten TÜBİTAK’ın tamamen çehresini değiştirdi. Sonra TÜBİTAK’ı bırakıp Sabancı Üniversitesi’ne gittiğinde doğrusu ben çok üzülmiştim, “Bizi bıraktın gidiyorsun” diye sitem etmişim. Tabii TÜBA içinde de varlığı, açık görüşlülüğü, rast gele hükümet baskılarına kesinlikle pabuç bırakmayan tavrıyla çok önemliydi.

Ali Alpar:

Aynı zamanda TÜBA’nın kuruluş süreci vardı, onun için bir kanun yazılıyordu. Özellikle Tosun Terzioğlu, Erdal İnönü ve o dönem TÜBİTAK’ta başkan yardımcısı olan Namık Kemal Pak, o kanunun yazılışında çalıştılar. Tabii TÜBA kurulurken, daha önce olmayan bir müessese ilk kez kurulurken, ilk üyelerinin bir şekilde ortaya çıkması lazım. TÜBİTAK’ta yapılan bir çalışmayla Türkiye’nin gerek doğa bilimlerinde gerek sosyal bilimlerde önde gelen insanlarından 10 kişilik bir kurucu ekip seçildi, yani onlar atanmış oldular ilk çekirdek olarak. Fakat onların tümü de hakikaten bilimsel liyakat anlamında, Türkiye’nin dünyada en çok tanınan, kendi disiplinlerinde bir tanınırlığı olan, önde gelen insanlarıydı. O 10 kişi, kısa bir zaman içinde ikinci 10 kişiyi davet ettiler. Ben o ikinci 10 kişiden biriydim. Bu da hemen 1993 yılı içerisinde gerçekleşti sanıyorum. İlk 10 kişinin ikinci 10 kişiyi seçip davet etmeleri kısa bir süreçte oldu. Ondan sonra TÜBA, üye seçim yönergeleri, nasıl üye seçilecek, vs., daha ayrıntılı bir şekilde sistemleştirdi ve büyümeye başladı.

Ersin Yurtsever:

Bu 10 kişi bir araya geldiler ve bu akademinin çalışma esaslarını belirlediler. Ayhan Çavdar vardı, doktor... Ve bu 10 kişi Ayhan Çavdar’ı da başkan olarak seçti. Yönetim kurulu da 10 kişiden oluşuyordu. Ve bu insanlar önce Türkiye’deki bilim insanlarını tarayıp, bu akademiye seçilmeye layık olduklarını düşündükleri insanların özgeçmişlerini toplamaya başladılar. Ve bu özgeçmişler geldi, çalışıldı, bu yönetim kurulunda, 10 kişinin bulunduğu kurucular kurulunda ve bunlar oylamayla Akademi’ye üye seçilmeye başladılar. Herhâlde ben ilk değil de ikinci seçimde girdim. Herhâlde o zaman toplam kırk elli civarında üyesi olmuştu Akademi’nin. İlk grupta bir otuz kırk kişi gelmişti. Orada da önerilen şey akademinin üyelerini bir incelemeden geçirdikten sonra üyelerin oyuna sunmak ve o oylama sonunda seçilmesi. İlk baştaki kriterler çok ağırdı, on kişilik yönetim kurulundan iki tane olumsuz oy seçilmesine engeldi. Genel kurulda da üyelerin üçte ikisinin oyuyla ancak seçilebiliyordunuz. Çok ciddi bir seçme şekli vardı. TÜBA bu şekilde çalışmaya başladı. Ayhan Çavdar ilk başkanıydı, ondan

Arka plan sonra Engin Bermek ikinci başkanı oldu, sonra da Yücel Kanpolat geldi üçüncü başkan olarak. Açıkçası hükümet eliyle bir KHK ile kurulmasına rağmen, ben bir ara yönetim kurulunda da bulundum, onun için daha da yakından biliyorum, hükümet tarafından bize hiçbir talep gelmedi. Yani, “Ne yapmalısınız?” “Biz sizden şunu yapar mısınız veyahut yapmalısınız” diye bir görüşmemiz bile geçmedi. Onun için, “Acaba neyi yapmalıyız? Türkiye’deki genç bir akademinin görevi nedir?” sorusunu biz kendi kendimize sorduk. Açıkçası bu Bilim Akademisi’nde de aynı şekilde devam ediyor. Bizden ne toplumun ne hükümetin, herhangi bir beklentisi yok. Halbuki örneğin Amerika’da bilimler akademisi başkana veya bakanlara danışmanlık yapar, raporlar yazar, bunları sunabilir. Bu İngiltere’de böyledir, Almanya’da böyledir. Şimdi mesela Avrupa Akademiler Birliği’nin Avrupa Birliği’yle çok yakın danışmanlık yapma gibi işlevleri var. Fakat Türkiye’de bilimden beklentinin kanımca çok az olması bize hiçbir talebin bulunulmamasına neden oldu. Onun için biz kendi başımıza neler yaparız diye düşünmeye başladık.

Ayşe Erzan:

“Türkiye’de bilim insanları vardır. Bunların uluslararası ilişkileri ve uluslararası kabul gören işleri vardır, ama bundan daha iyisini yapmamız gerekmektedir” gibi, böyle bir farkındalık, atılım âdeti söz konusuydu. Üniversitelerde insanların TÜBİTAK teşvik ödülleri almaya başlaması, TÜBİTAK ödüllerinin ciddi bir şey olması, bütün bunlar bilim camiasında bir hareketlilik yarattı ve bu çok önemliydi. Engin Bey’in başkanlığı döneminde TÜBA çok daha büyük açılımlar yaptı. Yayınlar, zaten konferanslar oluyordu, ama konferansların devamı... Mesela bilim etiği konusunda, daha önce galiba Ayhan Çavdar döneminde başlamıştık, bilim etiği komisyonu kurulmuştu. Ama bilim etiği konusunda daha ayrıntılı, biraz daha derinlemesine yayınların yapılması, konferans kitaplarının yayınlanması, bütün bunlar “Türkiye’de sahiden bir bilim akademisi oluştu”, hani âdet ve usullerin de yavaş yavaş oluşturulmaya çalışıldığı, bazen gerginliklerin olduğu, ama bunların da üstesinden geldiği bir dönemdi.

Şevket Pamuk:

TÜBA ile ilgili olarak benim değerlendirmelerim biraz karışık. Türkiye “bilim akademisi” deneyimi olan bir ülke değildi. TÜBA çok yeni bir kurum. Dünyada bazı ülkeler var, bilim akademileri üç yüz yıllık, dört yüz yıllık. Başkaları var, pek çok ülkede. Tabii bunlar daha gelişmiş ülkeler, demokrasi açısından, kurumsal açıdan. O ülkelerde on dokuzuncu yüzyılda kurulmuş bilim akademileri. Bizde böyle bir şey yok. Bizde çok yakın bir tarihte kurulmuş. Onun için bilim akademisi nedir, nasıl çalışır, topluma karşı görevleri nedir, toplumun beklentileri nedir, siyaset yapıcılarının beklentileri nedir, bilim akademisi ne işe yarar? Bu konularda Türkiye’de görüşler çok cılızdı, görüş birliği yoktu. TÜBA da bu ortamda, bence biraz el yordamıyla yolunu bulmaya çalışıyordu, büyük gayret gösterildi. Ama TÜBA’nın olumlu, başarılı olduğu

Arka plan alanlar gibi TÜBA'nın daha iyi performans gösterebileceği alanlar da vardı. Yirmi yıllık bir deneyim var orada. Olumluları ve daha iyi olabilecek boyutları olan bir TÜBA var.

Ersin Yurtsever:

Yeni üye seçimleriyle ilgili çok çalışıldı. Yani bir üyeyi nasıl seçeriz ki çok sorun olmasın? Herkesin bir yerde uzlaştığı isimler olsun. Bu da çok kolay değil çünkü aramızda sosyal bilimciler var, sağlık bilimlerinden gelenler var, mühendisler var, fen bilimciler var, herkesin kriterleri de biraz farklı gözüküyor. Bunları şöyle bir düzene koyalım dedik. Orada bir komite kuruldu ve ben onun başına geçtim, Üye Seçim Komitesi... Bir de Akademi'ye üye seçilebilmek için ancak üç üye önerebiliyordu sizi. Yani başka birisi gelip, bir rektör gelip “Ben şu kişinin Akademi'ye seçilmesini istiyorum” diyemez. Bir kişi kendi de başvuramaz. Üç üyenin önermesi lazım. Bu öneri geldikten sonra biz o kişinin dosyasını topluyorduk, o dosya üzerinde bizim komite çalışıyordu, görüşlerimizi yazıyorduk, sonra hakemlere yolluyorduk. Bunlar genelde yurtiçinden ve yurtdışından çok saygın bilim insanları oluyordu. Bunlardan sonra bir özet raporu yönetim kuruluna götürüyorduk, yönetim kurulunda bu kişinin niye seçilmesi gerektiği konusunda bir açıklamada bulunuyorduk. Ondan sonra yönetim kurulu oyluyordu. Yönetim kurulunun oyu, üç negatif oy olmayacak şekilde, yani yedi olumlu oyla genel kurula iniyordu, genel kurulda da, sonradan değiştirildiği üzere, yüzde 51 ile üye seçiliyordu. Bütün bunlarla şunu anlatmak istiyorum, burada bizim üye seçiminde kullandığımız tek kriter bilimsel liyakatti, ve bunun uluslararası düzeyde etkisi olmasıydı. Hep şu soru soruldu, “Bu kişi dünyada ne için biliniyor?” İsmi bilirsiniz, ama ne yapmıştır da biliniyor? Bunun anlatılması lazım, her biri değişik bilimden olan üyelerimize. Biz bunları bu kadar sıkı çalışırken ara sıra kulağımıza dedikodular gelmeye başladı. Çünkü bütçesi devlet tarafından veriliyor tamamıyla TÜBA'nın, bir sürü çalışanı oldu iyisi kötüsü, bu tabii büyük bir bütçe oluşturmaya başladı. Bu arada şöyle şeyler geldi bize, “Hep kendinize benzeyen insanları seçiyorsunuz.” Halbuki biz seçerken seçim tamamıyla kâğıt üzerinde kişinin yaptıklarıyla kısıtlı; kişinin politik görüşleri, dini görüşleri, çoğu zaman tanımadığımız insanlar, hiçbir fikrimiz yok o kişi hakkında. Ama bilimsel olarak, bir matematikçiye “Matematiğe önemli bir katkıda bulunmuş mudur?” veya tıp camiasındansa “Sağlık bilimlerinde neleri yapmıştır?” sorularına yanıt bulmaya çalıştık. Onun için öyle bir şeyimiz hiç olmadı, bizden olsun, olmasın... Biz zaten kendi aramızda da her türlü eminim politik görüşte olan insan vardır. Bu sözler gelmeye başladı. Ondan sonra yeni bir KHK çıkacağı dedikodusu geldi.

İzzettin Silier:

Bilimin önemi, bilim adamının önemi Türkiye’de kavranmış değil. Bu bizim bugünkü politikacıların zaafı değil, Osmanlı’dan gelen büyük zaafımız. Atatürk devrimleriyle bu biraz düzelir gibi oldu. Bilim adamı çok nadir yetişen, yani milyonları rahatça sarf edeceksiniz, bir çiçek olarak o ortaya çıkacak, onu koruyacaksınız. Bilim adamına yapılması gereken muamele bu. Bilim adamlarımız hiç olmazsa ayaküstü 40, 50, 100 sayılabilir rakamlara eriştiyse bu Atatürk devrimleri sayesinde olmuştur. Erdal İnönü’yü de yad etmemiz lazım, onun sayesinde TÜBİTAK’ın kuruluşu gerçekleşmiş. Ve herkes büyük bir zevkle o faaliyetin içinde olmak gayreti içinde olmuştur. Sonra politikacılarımız kurumu oyuna getirdiler, “Sizin yönetiminizi biz seçeceğiz, sizin beyanlarınızı biz ilkin göreceğiz, yeni üyelerinizi biz seçeceğiz” havasında olunca... Bilim adamının özgürlüğü denen şey çok önemlidir. Tıpkı sanatçılar da öyle. Muzu duvara yapıştıran kişiye “Sen sanatçı değilsin” deyip tekme atarsan veya İnsanlık Anıtı’nı yapan heykeltıraşın heykelini yıkarsan... Bilim adamı çok daha kıymetli, çok daha zor yetişen gruptur, onlara da “Siz kim oluyorsunuz? Bana evet diyecek insanları ben TÜBİTAK’a getiririm. Onların yayın yapmış olması, bilim adamı vasfını taşıyıp taşımaması çok önemli değil” dersin kültürümüz gelişmez. Ne yaparsınız buna karşı? Bereket ki bilim adamlarımızın sayısı biraz çoğalmıştı da istifa eden bir grup çıkabildi. Diyelim onların sayısı toplam 50 olsaydı, belki böyle 30 kişi, 40 kişi bulamayacaktık. TÜBİTAK’ın başına bu geldi, TÜBA’nın başına bu geldi. Yandaş, kendilerine evet diyen adamlara bilim adamı vasfı vererek TÜBA teşkil edildi, TÜBİTAK teşkil edildi.

Şevket Pamuk:

TÜBA ile toplum ve devlet ve siyasetçiler arasındaki ilişkiler çok gelişmemişti, gelişmemişti. Böyle bir akademi kuruldu. Bu akademi ne gibi hizmetler sunabilir? Yahut siyasetçiler bu akademiden nasıl yararlanabilir? Bu alanda büyük eksikler vardı. TÜBA’dan hükümetlerin, yönetimlerin pek yararlandıklarını düşünmüyorum. TÜBA yayımlar yapıyordu, bazı görüşler, uzman görüşler oluşturuyordu, ama sanki siyasetçilerin de TÜBA’dan, yahut TÜBA’daki birikimden yararlanmak için pek fazla hevesleri, eğilimleri yoktu. Ben kendimi TÜBA’da kurucu nesilden, kurucu kuşaktan görmüyorum. Ben, bir sonraki kuşak diyelim, TÜBA’ya tam üye olduğum zaman, 48 yaşında, öyle bir şeydim. Bizler AKP’nin iktidarının ilerleyen yıllarında toplumun değişik kesimlerinin denetim altına alınması gayretinin yükseldiğini, AKP’nin özerk kurumlara teker teker el atmakta olduğunu, onların özerkliğini azaltmak, yok etmek eğilimi içinde olduğunu görüyorduk. TÜBİTAK, bize en yakın kurumlardan bir tanesi, TÜBİTAK’ta bizden önce yaşandı, bunu görüyorduk. Onun için TÜBA’nın da özerkliğini kaldırarak TÜBA’yı ele geçirme niyetlerinin olduğunu duyuyorduk, biliyorduk. Onun için 2011 yılındaki kanun hükmündeki kararname bizim için sürpriz olmadı, bekleniyordu böyle bir şey. Sonra bir gün dediler ki, sonunda kararname çıktı.

Arka plan
O kararname gelirse ne olur konusunda hemen herkes kendine göre bir şeyler düşünmekteydi zaten. Ve biz de o kararname geldikten sonra ne yapabileceğimiz konusunda arkadaşlarla oturup konuşmaya başladık. Ben kendimi TÜBA'dan ayrılıp Bilim Akademisi'ni kuran kuşağın bir parçası olarak görüyorum. Söylediğim gibi TÜBA'yı kuran kuşaktan da yaş itibariyle biraz daha genciz. Hem TÜBA'daki deneyimlerden yararlanmak, ama TÜBA'daki deneyimlerden de dersler çıkararak bir başka kurum oluşturmak niyeti içinde olduk.

Ali Alpar:

TÜBİTAK'ın yasasına yeniden bir müdahale yapıldı ve orada ilk önce TÜBİTAK yasasında TÜBİTAK'ın başkanı TÜBİTAK'ın kendi Bilim Kurulu tarafından seçilir, ondan sonra başbakan, arkasından cumhurbaşkanının onayına sunulur. Bunun yorumu hükümet tarafından farklı oldu; onay değil karar. Halbuki TÜBİTAK'ın daha önceki beklentisi de genellikle TÜBİTAK'ın Bilim Kurulu'nun seçip sunduğu adayı başbakanlar onaylardı. Ama Başbakan Recep Tayyip Erdoğan bunu şekli bir onay değil, kendisinin bir yetkisi olarak yorumladı, bir başkan adayını onaylamadı, vesaire, oradan bir kriz çıktı.

Şevket Pamuk:

TÜBA'daki deneyimlerimiz sırasında tabii kaçınılmaz olarak belirli gelişmeler, farklı gelişmeler karşısında diğer üyelerin bir bölümüyle görüşleriniz uyuşuyor, bazılarıyla da farklı yorumlar yapıyorsunuz. Ortaya çıkan tabloda bazı şeyleri olumlu buluyorsunuz, bazılarını o kadar olumlu bulmuyorsunuz. Sonra etrafınıza baktığınızda, diğer üyelerle konuştuğunuzda sizinle aynı düşünenler var, farklı düşünenler var. Genel olarak tabii şunu söyleyebilirim, TÜBA'nın özerkliğinin kaldırılması ve devlete, ondan öteye, yürütmeye bağlanması diyeyim, yapılan şey budur sonunda, yürütmeye bağlanması ve TÜBA üyelerinin sonunda hükümet ve hükümetin atadığı heyetler tarafından seçilmesi TÜBA üyelerinin hemen tümünün, büyük çoğunluğunun tepkisiyle karşılaştı. TÜBA üyelerinin çok büyük bir kısmı bu konuda görüş birliği içindeydi. Ama sonra, onun dışına da bakacak olursak, bundan sonra ne yapılabilir konusunda farklar vardı. Yaşı bizden daha ileri kuşakta TÜBA'dan istifa etmeyenler oldu bir miktar, TÜBA'dan istifa edip yeni bir oluşuma katılmayanlar oldu. Bir de, zaten yürütme TÜBA'ya el koyuyor, biz yeni bir oluşum ortaya çıkaralım diyen, benim de içinde olduğum üyeler vardı. Sanıyorum biz 10-11 kişi, başkaları da vardı ama biz 10-11 kişi yeni bir statü, bizim için elverişli statü dernek statüsüydü, bir dernek kuralım, adı Bilim Akademisi olsun ve biz burada bir bilim akademisi nasıl çalışıyorsa, neler yapabiliyorsa biz bunu Türkiye'nin bu değişen koşullarında bir dernek statüsü çerçevesinde bu işleri yapmaya çalışalım diye bir görüş birliği ortaya çıktı.

Ayşe Erzan:

En son 2011’de hükümetin bir kanun hükmünde kararnameyle Türkiye Bilimler Akademisi üyelerinin esas olarak üçte ikisini kendisinin atayacağı kararı kabul edilebilir bir şey değildi. Bütün dünyada, en azından demokratik ülkelerde, bilim akademileri kendi üyelerini kendileri seçerler. Onun üzerine, ilk önce toplandık, Ali Alpar, başka arkadaşlar,.. Birçok insan buna isyan etti. TÜBA üyeleriyle daha geniş bir toplantı yapıldı, “Böyle şey olur mu?! Biz istifa edelim” dediler. Sonunda aşağı yukarı asli üyelerin yarısı, biz istifa ettik. Bu toplantılarda “Olmaz böyle şey” diyen, bayağı da ağırlığı olan bilim insanları maalesef, tarihçi, sosyal bilimci arkadaşlardan, bazıları istifa etmediler. Sancılı bir dönemdi. Çünkü Bilimler Akademisi kurulurken insanların illa ki oradan istifa etmeleri gerekip gerekmediği de uzun müddet tartışılır oldu. Belli bir mühlet tanındı ve o dönemde insanların artık Bilim Akademisi üyesi oldukları takdirde TÜBA ile bağımlı kessecekleri düşünülmüştü. Nihayet bu süreç de tamamlandı.

Ersin Yurtsever:

TÜBA’nın Çankaya’daki ofisinde toplandık. Herhâlde bir 50 kişi falan vardı. Orada iki görüş vardı. Yoğunlukta olan görüş, “Bu durumda biz buradan ayrılalım, gidelim” idi. İkinci görüş de “Kalalım, burayı hemen bırakmayalım, buranın iyi bir şekilde yürütülmesi için çalışalım.” Fakat o görüş çok fazla kabul görmedi. Çünkü kimse orada kalarak, yeni gelen kişilere yardımcı olarak, Akademi’nin iyi bir şekilde yürütülebileceğine inanmadı. Ben de o görüşteyim. Orada kalıp, kimi arkadaş hâlâ “Biz burada kalıp çarpışacağız” dediler. Çarpışacak bir durum yok. Bir kere kalmışsın 30 kişi. Yeni gelen üye sayısı herhâlde 200 ile 300 arası bir şey olacak. Bir kere oy olarak hiçbir sesin yok. İkincisi, yeni gelecek üyelerin, atanacak üyelerin kalitesi hakkında da hiçbir fikrimiz yok.

Ayşe Erzan:

Nerelerde toplanıyorduk? Valla bazen, ilk başlarda mesela kahvede, deniz kenarında bir yerdeyiz, hatırlamıyorum tam neresi olduğunu, çeşitli yerlerde toplandık. Ama daha sonra Minerva Han’da, Sabancı Üniversitesi’nin uhdesindedir, Karaköy’de bir yerleri var, oranın bir toplantı salonunda yahut küçük bir odasında... Bir yandan, ben hiçbirine gitmedim, onun için bilmem ama, bakanlıklarla görüşme, “Böyle şey olur mu?” diye laf anlatmaya çalışma, onların “A, tabii efendim haklısınız” deyip ertesi gün tam tersini yapma süreçlerinin içinde ben yoktum. Ama Bilim Akademisi’nin tüzüğünün yazılması, üye seçim süreçlerinin belirlenmesi, yoluna konulması gibi şeylerde çalıştım hep. Ersin Yurtsever, Şevket Pamuk, Ali Alpar... Engin Bey de bütün bu süreçte, gayet fedakârane çalıştı. Ama sonra “Ben başkan da olmam, üye de olmam. Artık bu bilim akademisi süreci benim için bitmiştir” dedi. Ona üzuldüm...

Ayşe Erzan:

Böyle şey olmasın, Türkiye bilimine, yavaş yavaş öğrenmeye çalıştığımız bilim akademisi sürecine böyle bir müdahale çok zararlıdır diye laf anlatılmaya çalışıldı. Ama dediğim gibi, bilimde hatırı sayılır şeyler yapmak ne demektir, bunun nasıl bir kıymeti vardır, dünyada bu nasıl ölçülür, bu insanlar nasıl ödüllendirilir, ya da diğerleri nasıl buna yetişmeye çalışır, böyle bir kavram yok. Tarih dediğiniz zaman ilkokul tarih kitabı düzeyinde laflar eden insanlar yahut deney dediğiniz zaman ortaokul düzeyinde bir şeyler yapan insanlar bilim yaptıklarını filan zannediyorlar hâlâ. Ve bu, bilim nedir, nasıl yapılır, nasıl ölçülür başarısı, etkisi insanların yaşamına, bilim dünyasına katkısı nasıl bir şeydir? Böyle şeylerin Türkiye’de pek az tartışıldığını, pek az bilindiğini düşünüyorum.

Ali Alpar:

3 Kasım’a kadar bu gayretlerin sonucunun olumsuz olacağını tahmin ettiğimiz için dernek olarak nasıl kurulacağımızı çalıştık, öğrendik. Tüzüğümüz yazıldı. Bir kurucu üyeler grubu oluştu, 17 kişilik. Onlar, aramızda, birkaç kişi özellikle Rahmi Güven faal olarak tüzük yazımında çalıştılar, o tüzük taslağı arada gidip geldi; yani bu işleri yapacak kadar vaktimiz oldu. Biz o yaz hemen bu işe başladık. Çünkü altı aylık sürenin sonunda tekrar işe başlayacak hâlimiz yok diye düşündük. Üye istifalarının büyük çoğunluğu da sanıyorum 3 Kasım’da, yani beklediğimiz şekilde maalesef negatif olarak kesinleşince KHK, o zaman hemen başladı istifalar.

Ersin Yurtsever:

Her zaman en kötü durumda bile bir iyimser şeyiniz var, “Belki buradan çıkarız” diye. O görüş hep oldu. İlk KHK’yı beklemiyorduk. Ondan önce bir iki milletvekilinin kişisel olarak söylediği, “Sizin de zamanınız geliyor. Biraz da bizden olacak” dediği olaylar var. Bunu aktaranlar var, benim içinde olduğum bir şey değil. Biz onun için bizimle uğraşacaklarını şey yapıyorduk, ama açıkçası TÜBA’dan hiçbir beklentisi olmadığı için hükümetin... TÜBA parayı kontrol etmiyor. Mesela TÜBİTAK öyle değil. Çünkü TÜBİTAK çok büyük paraları kontrol eden, çok yetkisi olan, çok üst konumda bir şeydir. Ama TÜBA bilim insanı olmayan birisi için, hiç. Hatta TÜBA’nın ne olduğunu bilmeyen, Bilim Akademisi’nin ne olduğunu bilmeyen bir sürü öğretim üyesi var. Bir yere konferans vermeye gittim, dekan çağırdı, yanına gittim konuşuyoruz, hem de fizikçiydi galiba, “A, evet, TÜBA” dedi, “onun başvuru formları bana geldi de ben doldurmadım” dedi. “Keşke doldursaydınız” dedim, ne diyeyim ben şimdi orada. Onun için TÜBA’nın hükümet nezdinde bir önemi olduğunu ben hiç düşünmedim. Ve çoğumuz da böyle düşünüyorduk. “Bizimle ne uğraşacaklar, bize gelene kadar Türkiye’nin o kadar önemli kurumları var ele geçirilecek, bizi niye ele geçirsinler?”

Önder Pekcan:

Ben TÜBA'nın ilk üyelerindenim. Aşağı yukarı 1993'te asosiye üye olarak seçildik, 1997'ye kadar öyle devam ettik, 1997'de asli üye olduk. Ben hatta TÜBA'nın iki defa Konsey'inde seçili üye olarak bulundum. TÜBA Konseyi vardır, yönetim kurulu gibi. İlk defasında, bizim TÜBA'da başkanımız Engin Bermek idi, oradaki Konsey'de vardım. Sonra TÜBİTAK Bilim Kurulu'na seçilince oradan ayrıldım. Sonra tekrar seçildim, Yücel Kanpolat başkanken, ikinci defa Konsey üyeliğinde bulundum. Yücel'in başkanlığı sırasında yasaya müdahale ettiler. Üyeler kendi adaylarını kendileri önerirler, kendileri seçerler diye bir şey vardı, onu kaldırdılar, YÖK atama yapar, TÜBİTAK atama yapar diye. Atamayla üye statüsü gelince, dedik ki böyle akademi olmaz. Çünkü atamayla liyakatli unsurlar olmayabilir. Onun üzerine biz ayrıldık, bir grup. O zaman TÜBA'nın 137 üyesi vardı, asosiye ve asil, biz oradan aşağı yukarı 80 kişi istifa ettik. Bilim Akademisi Derneği'ni kurduk. Kurucu üyelerden biri de bendim. Dernekler Masası'na müracaat ettik. Cibali'de, Şair Beliş Sokak'taki evi de genel merkezimiz olarak tanıttık. Sokağın ismi odur. Cibali, Fatih'te. Esasında evin sahibi eşim [Ülkü Pekcan]. Kuruluşu böyle tamamladık. Taksim'de bir otelde basına açık bir şekilde kuruluşumuzu ilan ettik. İlk yönetim kurulu olarak da işe başladık. Bağımsız Akademi. Sonra Avrupa akademileri tarafından tanındık. Yeni üyelerimiz geldi, şimdi 200'e yakın üyemiz var. Onursal üyelerimiz var. Asosiye üyelik yok dernekte, sadece asil üyelik var.

Ersin Yurtsever:

2011 Ağustos'u olması lazım, 2011'de yeni bir KHK çıktı. Ve burada çok ilginç bir şekilde yeni 150'şer tane zannederseniz, asosiye 150, asli 150, üye seçimi ve bu üyelerin yarısının YÖK, yarısının da Bakanlar Kurulu tarafından seçilmesi KHK'da yazılı. Bunun üzerine biz hemen toplandık, "Ne yapabiliriz bu konuda?" O zamanki Cumhurbaşkanı'na çikıldı, bu anlatıldı. TÜBA'nın üye olduğu uluslararası akademi camialarına, onların bu durumdan haberi oldu hemen, onlar Cumhurbaşkanı'na mektuplar yazdılar. Çok önemli insanlar, bir sürü Nobel kazanan, akademi başkanları, bunun yanlış bir şey olduğunu, böyle bir atamanın akademinin anlamına uymadığı konusunda kibar, çok nazik yazılar yazıldı. Fakat bu yazılar Cumhurbaşkanı'na yazıldığı zaman Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ilgileneceğini söyledi. Fakat arkasından ikinci bir KHK çıktı. Bu KHK'da tek değişiklik olarak Bakanlar Kurulu yetkisini TÜBİTAK'a devretti. Yani üyelerin yarısı YÖK tarafından, yarısı TÜBİTAK tarafından seçilecek. Bunun üzerine tekrar biz toplandık, "Ne yapalım bu durumda?" Çünkü dünyada bunun, akademiye atama yapılmasının bir tane örneği var benim bildiğim, o da Mussolini döneminde İtalya'da oluyor. İtalyan akademisine Mussolini üye atıyor. Sonradan bunların hepsi tekrar silindi diye biliyorum. Başka örneği yok bunun akademilerde. Epeyce tartışmadan sonra büyük birçoğumuz bu koşullarda

Arka plan akademide devam etmenin bir yararı olmayacağını düşündük ve istifa ettik. 130 civarında üyesi vardı Akademi'nin asli ve asosiyeye, 80 civarında üyesi istifa etti, 50 kadar üye istifa etmedi, onlar kaldılar. Biz bu istifalar sırasında, kimse kimseyi zorlamadı ama aramızda bir iletişim, o zaman Whatsapp vesaire yok, e-mail ile bir iletişim grubu kurulmuştu. Orada birkaç arkadaş öncülük etti, ayrılacaklarını söylediler ve onun akabinde, bu dediğim gibi 80 küsur kişi buradan istifa etti. Bunların arasında, birkaç sene sonra, bir sene, iki sene sonra istifa edenler de oldu.

Ali Alpar:

“Böyle bir şey bir akademi için kabul edilemez, böyle bir düzenleme.” “Ne yapalım, ne zaman yapalım?” konusunda ayrı görüşler vardı ama, üç şeyi birden deneyelim, hem kamuoyu nezdinde, hem resmi makamlar nezdinde bunu değiştirmeye çalışalım, ama değişmeyebilir, o zaman da bir sonraki hazırlığı yapmaya başlayalım. O çıktıktan sonra ikişer üçer kişilik gruplarla görüşmeye başladık. Ondan sonra, mesela benim evimde birkaç arkadaş buluşup konuştuk. Sonra bir dostumuz bize kendi yakını ve dernek mevzuatıyla tecrübesi olan bir avukat beyi tavsiye etti. O beyefendi herhangi bir ücret almadan gönüllü olarak bu konuda, bizim yazacağımız tüzük taslağı üzerine görüş bildireceğini söyledi. Tüzük taslağını büyük ölçüde bizim şimdi üyemiz, maalesef şu sırada hasta, Profesör Rahmi Güven hazırladı (Rahmi Güven'i 2019'da kaybettik). Onu yaparken de dünyadaki çeşitli akademilerin nasıl çalıştığına baktı. Tabii onlar dernek olarak kurulmuyor, ama yapmaları gereken işler var. Zaten biz de onu biliyoruz, nasıl üye seçer. Standart bir derneğe birisi başvurup üye olabilir, ama biz başvuruyla, “Beni de alın” şeklinde yapmak istemiyoruz. Bizim üyelerimizden birisinin önermesi, kulüp gibi... Ama Türkiye’de birçok kulüp de, spor kulüpleri dahil dernek statüsünde zaten. Dolayısıyla mevzuat içerisinde üye adaylarını kendi mevcut üyeleri arasında önerip değerlendirip ondan sonra kişilere teklif edip üyeliğe davet mümkün. Bu başka akademilerde nasıl oluyor, TÜBA’daki eski tecrübe nasıldı, vesaire, bu noktalar tabii bir avukatın yapabileceği şeyler değil. Avukatlar bize çok daha formel, başka tür şeylerde yardımcı olabiliyorlar. Ama bu içerik açısından Rahmi Güven en çok çalışıp o taslakları yazdı. Ondan sonra avukatlara gitti geldi. Bazı noktalarda avukatın söylediği şeyleri değiştirmek, bizim avukata akademi nasıl bir şeydir diye anlatmamız gerekiyor. Çünkü herhangi bir dernek değil. İşte bir yere vardı. Ondan sonra TÜBA’dan birbirini tanıyan, TÜBA yönetiminde, Konsey’de bulunmuş, tecrübesi olan yahut da TÜBA’nın işleriyle çok daha fazla ilgilenmiş, genel kurullarda çok konuşmuş, yani biraz birbirine güvenen ve TÜBA’yla ilgili angajmanı daha fazla olan insanlar arasından biraz da çeşitli bilim disiplinleri temsil edilsin, yaş grupları temsil edilsin, kadınlar da bulunsun gibi düşüncelerle, farklı şehirlerden insanlar olsun falan, bir 17 kişilik kurucu liste oluştu. Onlar tabii herkes birbirine danışarak “Katılır mısınız?” şeklinde. Ondan sonra bu oluşan taslak, o insanlarla paylaşıldı. İstanbul’da olmayan, hatta yurtdışında olanlar vardı. Onlara postayla gitti geldi, çünkü imzalamaları lazım.

Arka plan Kanunun emrettiği belli adres, vs., kişisel detaylar, formlar dolduruluyor, ondan sonra onları biz teslim ettik Dernekler Müdürlüğü'ne, İstanbul'da. Onlar da onayladılar; bazı itirazları oldu, formel şeyler, gidildi gelindi, düzeltildi. Yani biz kurulmaya hazırдық Kasım başında. Onun için de hemen başvurumuzu yaptık. 25 Kasım 2011'de kurulduk.

Ersin Yurtsever:

Biz bir sivil toplum kuruluşu olarak, tamamıyla hükümetten bağımsız, ağzımız yandığı için, hükümetten bağımsız bir akademi kurma kararı aldık. Ve bunun üzerine bir tüzük hazırlandı. Türkiye'de akademi bir dernek olmak durumunda. Bir meslek kuruluşu değiliz, bir derneğiz. Onun için dernekler yasasına uygun bir şey hazırlamamız gerekti. Ve bir tüzük hazırlandı. 2011 Kasım'ı olması lazım, Akademi, tüzük de onaylanarak ilk genel kurulunu, ilk toplantısını yaptı. Bu tüzükte şu kararı aldık. TÜBA'da seçilmiş olarak bulunan her üye istediği takdirde Bilim Akademisi'nin bir üyesi olma hakkına sahiptir. Bütün istediğimiz, Akademi'ye girerken, bizim web sitemizin başında da üç şey yazar, (bilimsel) liyakat, dürüstlük, özgürlük . Bu üç koşula uyacağını taahhüt eden bir dilekçeyi imzalaması gerekir. "Ben bilim hayatımda özerkliğe, liyakate dikkat ediyorum." Bu sembolik bir dilekçe, ama inandığımız ilkeler. Ve seçilip davet edilince bunu imzalayan herkes bizim üyemiz olabilir. Bu seksen küsur istifa eden üyelere bilhassa yaşlı ilerlemiş olan bir grup üye bizi desteklediklerini fakat katılmak istemediklerini, bununla uğraşmak istemediklerini söylediler. Ama bunların içinde toplantılarımıza gelenler de oldu, temaslarımızın sürdüğü arkadaşlarımız da oldu. Genellikle bunlar hep belirli bir yaşın üzerindeki bir grup, "Artık yoruldu ben, emekli oluyorum" diyenler. Buna mukabil TÜBA'dan istifa etmediği hâlde bizim üyemiz olan da küçük bir grup oldu. Onun dışında geri kalan o 80'in içerisinde herhâlde bir 50 kişi bizim doğrudan üyemiz oldu. Ondan sonra gerek TÜBA'dan istifa edip gerek istifa etmeden, eski seçilmiş üyelere aramıza katılanlar da oldu.